

श्रुतकक्षः सुकक्षो वा आङ्गिरसः। इन्द्रः। गायत्री, १ अनुष्टुप्

पान्त॒मा वो॒ अन्ध॑स॒ इन्द्र॑म॒भि प्र॒ गाय॑त। वि॒श्वा॒साहं॑ श॒तक्र॑तुं मं॒हिष्ठं॑ च॒र्षणी॑नाम्॥ ८.०९२.०१

अन्धसः पान्तम्- रसानुभूतिकरम्। विश्वासाहम्- सर्वशत्रुविभावुकम्। शतक्रतुम्- अनन्तप्रज्ञम्।

चर्षणीनाम्- प्रजानाम्। मंहिष्ठम्- अतिशयेन दातारम्। इन्द्रम्- ईशनाधिदैवतम्। वः- यूयम्।

अभि प्र गायत- आभिमुख्येन प्रकर्षेण कीर्तयत ॥१॥

पुरु॒हूतं॑ पुरु॒ष्टुतं॑ गा॒थान्य॒॑ सन॑श्रुतम्। इन्द्र॒ इति॑ ब्रवी॒तन॑॥ ८.०९२.०२

पुरुहूतम्- बहुभिः साहाय्यायाहूतम्। पुरुष्टुतम्- बहुभिः स्तुतम्। गाथान्यम्- गानयोग्यम्।

सनश्रुतम्- सनातनश्रुतिगतम्। इन्द्रः। इति। ब्रवीतन- वदत ॥२॥

इन्द्र॒ इन्नो॑ म॒हानां॑ दा॒ता वाजा॑नां नृ॒तुः। म॒हाँ अभि॑ञ्चा य॒मत्॥ ८.०९२.०३

इन्द्रः। नः- अस्मभ्यम्। महानाम्- महताम्। दाता। वाजानाम्- सद्गतीनां दाता। नृतुः- नर्तकः।

महान्- महात्मा। अभिञ्चु- अभिगतजानुकम्। आ यमत्- आयच्छतु ॥३॥

अपा॑तु शि॒प्र्यन्ध॑सः सु॒दक्ष॑स्य प्रहो॒षिणः॑। इन्द्रो॒रिन्द्रो॑ यवा॒शिरः॑॥ ८.०९२.०४

शिप्री- सुहनुयुक्तः। इन्द्रः। सुदक्षस्य- सुसमर्थस्य। प्रहोषिणः- जुह्वतः। यवाशिरः-

हव्यमिश्रितम्। इन्द्रोः अन्धसः- रसम्। अपात्- अनुभवति ॥४॥

तम्व॒भि प्रा॑र्च॒तेन्द्रं॑ सोम॒स्य पी॒तये॑। तदि॒च्छस्य॑ वर्ध॒नम्॥ ८.०९२.०५

सोमस्य पीतये- रसानुभूतये। तम्। अभि- आभिमुख्येन। प्र- प्रकर्षेण। अर्चत- पूजयत। तत्।

हि- खलु। अस्य- एतस्येन्द्रस्य। वर्धनम् ॥५॥

अ॒स्य पी॒त्वा म॒दानां॑ दे॒वो दे॒वस्यो॑जसा। वि॒श्वा॒भि भुव॑ना भुवत्॥ ८.०९२.०६

ओजसा- बलेन । देवः- द्योतनशीलः सन् । अस्य- एतस्य । देवस्य- सोमस्य । मदानाम्-
हर्षकरान् रसान् । पीत्वा । विश्वा- सर्वाणि । भुवना- भुवनानि । अभि भुवत्- अभिभवति ॥६॥

त्यमु वः सत्रासाहं विश्वासु गीर्ष्वायतम् । आ च्यावयस्यूतये ॥ ८.०९२.०७

त्यम्- तम् । सत्रासाहम्- बहुसहम् । वः- युष्माकम् । विश्वासु- सर्वेषु । गीर्षु- मन्त्रेषु । आयतम्-
विस्तृतम् । ऊतये- रक्षायै । आ च्यावयसि- कम्पयसि ॥७॥

युध्मं सन्तमनर्वाणं सोमपामनपच्युतम् । नरमवार्यक्रतुम् ॥ ८.०९२.०८

युध्मम्- योद्धारम् । सन्तम्- साधुम् । अनर्वाणम्- अनभिगतम् । सोमपाम्- रसानुभवकरम् ।
अनपच्युतम्- च्युतिरहितम् । नरम्- नेतारम् । अवार्यक्रतुम्- अनिवार्यप्रज्ञम् ॥८॥

शिक्षा ण इन्द्र राय आ पुरु विद्वान् ऋचीषम । अवा नः पार्ये धने ॥ ८.०९२.०९

ऋचीषम- मन्त्रसम । इन्द्र । नः- अस्मभ्यम् । पुरु- बह्वीः । आ- आभिमुख्येन । रायः-
दानयोग्यसम्पदः । शिक्ष- यच्छ । विद्वान्- ज्ञानी सन् । नः- अस्मान् । पार्ये धने- उत्तमे धने निमित्ते
सति । अव- तर्पय ॥९॥

अतश्चिदिन्द्र ण उपा याहि शतवाजया । इषा सहस्रवाजया ॥ ८.०९२.१०

शतवाजया सहस्रवाजया- अनन्तगतियुक्तया । इषा- सदेवणया । इन्द्र । अतः- अस्मात् । नः-
अस्मान् । उप आयाहि- आगच्छ ॥१०॥

अयाम् धीवतो धियोऽर्वद्भिः शक्र गोदरे । जयेम पृत्सु वज्रिवः ॥ ८.०९२.११

धीवतः- धीमतः । तव । धियः । अयाम्- गच्छेम । गोदरे- चिद्रश्मिबन्धकविदारण । शक्र- शक्त ।
वज्रिवः- वज्रपाणे । अर्वद्भिः- प्राणाश्वैः । पृत्सु- आवरणैर्जनितेषु युद्धेषु । जयेम ॥११॥

वयमु त्वा शतक्रतो गावो न यवसेष्वा । उक्थेषु रणयामसि ॥ ८.०९२.१२

गावः- धेनवः । यवसेषु- धान्येषु । न- इव । शतक्रतो- प्रभूतप्रज्ञ । वयम् । त्वा- त्वाम् । उक्थेषु- मन्त्रेषु । रणयामसि- रमयामः ॥१२॥

विश्वा हि मर्त्यत्वानुक्तामा शतक्रतो । अगन्म वज्रिन्नाशसः ॥ ८.०९२.१३

शतक्रतो- बहुप्रज्ञ । वज्रिन्- वज्रपाणे । विश्वा- सर्वाणि । मर्त्यत्वाना- मर्त्यत्वानि । अनुकामा- कामानुगतानि । आशसः- आशंसनानि । अगन्म- अवगच्छाम ॥१३॥

त्वे सु पुत्र शवसोऽवृत्रन्कामकातयः । न त्वामिन्द्राति रिच्यते ॥ ८.०९२.१४

शवसः पुत्र- शक्तिपुत्र । त्वे- त्वयि । कामकातयः- कामपूरणार्थं मन्त्रशब्दं कारयन्तः । कै शब्दे । अवृत्रन्- वर्तन्ते । वृत्तु वर्तने । इन्द्र । त्वाम् । न कोपि । अति रिच्यते ॥१४॥

स नो वृषन्सनिष्ठया सं घोरया द्रवित्वा । धियाविड्धि पुरंध्या ॥ ८.०९२.१५

सः- असौ त्वम् । नः- अस्मान् । वृषन्- वर्षक । सनिष्ठया- दातृतमया । घोरया- भयङ्कर्या । द्रवित्वा- द्रवणशीलया । पुरन्ध्या- बहुधारणसमर्थया । धिया- मेधया । अविड्धि- रक्ष ॥१५॥

यस्ते नूनं शतक्रतुविन्द्रं द्युमन्तिमो मदः । तेन नूनं मदे मदः ॥ ८.०९२.१६

यः । ते- तव । नूनम्- अवश्यम् । शतक्रतो- प्रभूतप्रज्ञ । इन्द्र । द्युमन्तिमः- अतिशयेन दीप्तः । मदः- हर्षः । तेन । मदे- रसे । मदेः- तृप्तो भव ॥१६॥

यस्ते चित्रश्रवस्तमो य इन्द्र वृत्रहन्तमः । य ओजोदातमो मदः ॥ ८.०९२.१७

इन्द्र । यः । ते- तव । चित्रश्रवस्तमः- अतिशयेनासाधारणातीन्द्रियश्रुतिमान् । वृत्रहन्तमः- अतिशयेनावरणबाधकः । ओजोदातमः- अतिशयेन बलदायकः । मदः- हर्षः ॥१७॥

विद्वा हि यस्ते अद्रिवस्त्वादत्तः सत्य सोमपाः । विश्वासु दस्म कृष्टिषु ॥ ८.०९२.१८

सत्य । सोमपाः- रसानुभवकर । अद्रिवः- वज्रिन् । दस्म- दर्शनीय । विश्वासु- सर्वासु । कृष्टिषु- प्रजासु । यः । ते- त्वदीयः । त्वादत्तः- त्वद्दत्तोऽनुग्रहः । तम् । विद्म- जानीमः ॥१८॥

इन्द्राय म॒द्वने सु॒तं परि॑ शोभन्तु नो गिरः। अ॒र्कम॑र्चन्तु का॒रवः॑ ॥ ८.०९२.१९

म॒द्वने- ह॑र्षयुक्ताय । इन्द्राय । सु॒तम्- निष्पन्नं रसम् । नः- अस्माकम् । गिरः- वाचः । परि॑
स्तोभन्तु- स्तुवन्तु । अ॒र्क- पूज्यम् । का॒रवः- कर्मशीलाः । अ॒र्चन्तु- पूजयन्तु ॥१९॥

यस्मि॒न्विश्वा॒ अघि॑ श्रियो॒ रण॑न्ति स॒प्त संस॑दः। इन्द्रं॑ सु॒ते ह॑वामहे ॥ ८.०९२.२०

सप्त संस॑दः- सप्त लोकाः । यस्मिन् । विश्वाः- सर्वाः । श्रियोः । रण॑न्ति- रमन्ते । तमिन्द्रम् । सु॒ते-
रसे निष्पन्ने । ह॑वामहे- आह्वयामः ॥२०॥

त्रि॒क॒द्रु॒केषु॑ चे॒तनं॑ दे॒वासौ॑ य॒ज्ञम॑ब्रत । तमि॒द्वर्ध॑न्तु नो गिरः ॥ ८.०९२.२१

त्रि॒क॒द्रु॒केषु॑- त्रिषु स्थानेषु । चे॒तनम्- प्रचेतसम् । य॒ज्ञम् । दे॒वाः । अ॒त॒ब्रत॑- विस्तृतवन्तः । तम् ।
इत्- एव । नः- अस्माकम् । गिरः- वाचः । वर्ध॑न्तु- वर्धयन्तु ॥२१॥

आ त्वा॑ वि॒शन्वि॑न्द॒वः समु॑द्रमि॒व सि॒न्धवः॑ । न त्वा॒मिन्द्रा॑ति रिच्यते ॥ ८.०९२.२२

इ॒न्द॒वः- क्लेद॑नशीला रसाः । त्वा- त्वाम् । सि॒न्ध॒वः- नद्यः । समु॑द्रम्- अर्णवम् । इ॒व । आ वि॒शन्तु॑-
प्रविशन्तु । इन्द्र । त्वाम् । न कश्चि॒दपि॑ । अ॒ति रि॒च्यते॑ ॥२२॥

वि॒व्य॒क्थं॑ म॒हिना॑ वृ॒ष्णभ॒क्षं सोम॑स्य जागृ॒वे । य इन्द्र॑ ज॒ठरे॑षु ते ॥ ८.०९२.२३

वृ॒ष्ण- वर्ष॑क । जागृ॒वे- जागरण॑शील । इन्द्र । ते- तव । ज॒ठरे॑षु- हृदयेषु । सीदन् वनस्य जठरे
पुनानः, भीमस्य वृष्णो जठरादभिश्चसो दिवे दिवे सहुरिः स्तन्नबाधित इत्यादिषु मन्त्रेषु जठरशब्दस्य
मध्यभाग इति लक्षणया सारः स्वरूपं हृदयमिति वार्थः । हूय॑मानः- अस्माभिराहूतः । योस्ति तम् ।
सोम॑स्य भक्षम्- रसम् । म॒हिना॑- माहात्म्येन । वि॒व्य॒क्थ- व्याप्नोषि ॥२३॥

अरं॑ त इन्द्र॑ कु॒क्षये॑ सोमो॑ भवतु वृ॒त्रह॑न् । अरं॑ धाम॑भ्य इन्द्र॑वः ॥ ८.०९२.२४

इन्द्र । ते- तव । कु॒क्षये॑ । वृ॒त्रह॑न्- आवरणबाधक । सोमः- रसः । अरम्- अलम् । भवतु- अस्तु ।
इन्द्र॑वः- रसाः । धाम॑भ्यः- तव स्थानेभ्यः । अरम्- अलं भवन्तु ॥२४॥

अरुमश्वाय गायति श्रुतकक्षो अरुं गवै। अरुमिन्द्रस्य धाम्ने ॥ ८.०९२.२५

श्रुतकक्षः- श्रुतविद्यावर्गः। अश्वाय- तुरगाय प्राणाय। गवे- धेनवे चिद्रश्मये। अरम्- अलम्।
गायति। इन्द्रस्य। धाम्ने- स्थानाय। अरं गायति ॥२५॥

अरुं हि ष्म सुतेषु णः सोमेष्विन्द्र भूषसि। अरुं ते शक्र दावने ॥ ८.०९२.२६

सोमेषु- रसेषु। सुतेषु- निष्पन्नेषु। इन्द्र। नः- अस्मान्। अरम्- अलम्। भूषसि- प्रापय। शक्र-
शक्तिमन्। ते- तव। दावने- दात्रे। अरम्- रसाः पर्याप्ता भवन्तु ॥२६॥

पराकात्ताच्चिदद्रिवस्त्वां नक्षन्त नो गिरः। अरुं गमाम ते वयम् ॥ ८.०९२.२७

पराकात्तात्- दूरात्। नः- अस्माकम्। गिरः- वाचः। अद्रिवः- वज्रिन्। नक्षन्त- व्याप्नुवन्तु।
वयम्। ते- तव सम्पदम्। अरम्- अलम्। गमाम- गच्छाम ॥२७॥

एवा ह्यसि वीरयुरेवा शूर उत स्थिरः। एवा ते राध्यं मनः ॥ ८.०९२.२८

एव- एवम्। हि- खलु। असि- भवसि। वीरयुः- वीरकामः। एव- एवम्। शूरः- समर्थः। उत-
अपि च। स्थिरः- दृढः। एव- एवम्। ते- तव। मनः- चित्तम्। राध्यम्- आराध्यम् ॥२८॥

एवा रातिस्तुवीमघ विश्वेभिर्धायि धातृभिः। अधा चिदिन्द्र मे सचा ॥ ८.०९२.२९

एव- एवम्। तुवीमघ- बहुधन। विश्वेभिः- सर्वैः। धातृभिः- धारकैः। धायि- स्थापितम्। रातिः-
दानं भवतु। अध- अथ। चित्- एव। इन्द्र। मे- मम। सचा- सहायो भव ॥२९॥

मो षु ब्रह्मेव तन्द्रयुर्भुवौ वाजानां पते। मत्स्वा सुतस्य गोमतः ॥ ८.०९२.३०

वाजानाम्- सद्गतीनाम्। पते- पालक। तन्द्रयुः- आलस्यकामः। ब्रह्मेव- मेधावीव। मा। सु-
सुष्ठु। भव। गोमतः- चिद्रश्मिसम्पन्नस्य। सुतस्य- निष्पन्नस्य रसस्यानुभूत्या। मत्स्व- हृष्टो
भव ॥३०॥

मा न इन्द्राभ्याश्दिशः सूरौ अकुष्वा यमन्। त्वा युजा वनेम तत् ॥ ८.०९२.३१

इन्द्र । आदिशः- आदेशारः । सूरः- सरणशीला राक्षसाः । अक्षुषु- अन्धकारेषु । नः- अस्मान् ।
मा । यमन्- नियच्छन्तु । त्वा युजा- त्वद्योगेन । तत्- रक्षः । वनेम- हिंसाम ॥३१॥

त्वयेदिन्द्र युजा वयं प्रति ब्रुवीमहि स्पृधः । त्वमस्माकं तव स्मसि ॥ ८.०९२.३२
इन्द्र । त्वया । युजा- त्वद्योगेन । वयम् । स्पृधः- स्पर्धमानान् । प्रति ब्रुवीमहि- प्रतिवदामः । त्वम् ।
अस्माकम्- नः । तव- ते । स्मसि- वयं स्मः ॥३२॥

त्वामिद्धि त्वायवोऽनुनोनुवतश्चरान् । सखाय इन्द्र कारवः ॥ ८.०९२.३३
त्वाम् । इत्- एव । हि- खलु । त्वायवः- त्वत्कामाः । अनुनोनुवतः- अनुक्रमेण पुनःपुनः स्तुतिं
कुर्वन्तः । इन्द्र । सखायः- मित्रभूताः । कारवः- कर्मशीलाः । चरान्- आचरन्तु ॥३३॥